

(تهنیه‌ای مرخص شدن عبدالله پاشای بابان
از قسطنتین و آمدنش به عراق بغداد)
تیرووش دهی مه‌ه گوزه‌شت و عه‌هدی نه‌یسان
هاته‌وه

بولبولی بی‌ دل، له ده‌وری گول، به نه‌فغان
هاته‌وه (۱)

سه‌ختگیری کرد، نه‌گه‌ر سه‌رما، وه‌کوو نه‌فراسیاب
بادی نه‌ورۆزی به میثلی پووری ده‌ستان
هاته‌وه (۲)

له‌شکری گول جومه‌له‌ خه‌ندانن، ده‌لین: سه‌رما
شکا

تا (سوله‌یمان)ی سه‌با بو دیوی زستان
هاته‌وه (۳)

باغه‌ په‌ژمورده‌ی خه‌زان و خو‌په‌می نه‌وقاتی
حووت

ماهی نه‌ورۆزی به‌ عه‌کسی ماهی تابان هاته‌وه
(۴)

بای شه‌مال هینایه‌ جونبوش قامه‌تی سه‌روی
سه‌می

بو خیابانی چه‌مه‌ن، قومری به‌ نالان هاته‌وه
(۵)

ساره‌ دل‌داده‌ی شکۆفه‌ی شاخساری طه‌رفی
باغ

بی‌خود و په‌ققاص و سه‌رسته‌ست و غه‌زه‌لخوان
هاته‌وه (۶)

بو شکۆفه‌ی طیفل واری یه‌ک شه‌بی شاخی

نایا نه‌م قه‌سیده‌یه‌ هی (سالم)ی شاعیره!

د. عه‌بدو‌للا خدر مه‌ولوود

(زانکۆی سه‌لاحه‌ددین - کۆلیژی په‌روه‌رده)

بهرق وهش بۆ مولکی مه ورووئی له
 (قوسطه نطین) له وه
 حاکی مه نفی به ئه مری صه در و سولطان
 هاته وه (۱۶)
 ئاصه فی ثانی موره خخه ص بوو، به ئه مری
 پادشاه
 بۆ نیظامی مولکی بینی پۆم و ئیران هاته وه
 (۱۷)
 من وتم: چون بوو له (ئاغ دنکن) نه جاتی؟
 دل وتی:
 شاهی که یخوسره و به جه یحونا، به ئیران
 هاته وه (۱۸)
 فیتنه خیزه راهی قوسطه نطین به میثلی هه فتخوان
 ئه م به هر خوانی وه کوو پۆیین ته ن ئاسان
 هاته وه (۱۹)
 تۆکه رانی بی ره مه ق کرد خیسسه ته طهبعی
 مونیب
 بۆ ته نی مورده ی خه لایق یه ک به یه ک جان
 هاته وه (۲۰)
 شه هد و ته لخه لوطف و قه هری بۆ قه راری
 نیک و به د
 شاهی نه حل ئاسا به یادی نۆش و نیشان
 هاته وه (۲۱)
 خۆش نوما شمشیری ئه و بوو وه ک هیلالی
 شامی عید
 ماهی ئه و ده رکه وت و عیدی پۆزه داران هاته وه
 (۲۲)
 بۆ قیصاصی موسته حق و قه بض و به سطی
 مودده عی
 شیری مه ردی گوردی پیل ئه فگه ن، به مه يدان
 هاته وه (۲۳)
 خۆشه ئه مجا بۆ ته ره ددود بازیان و شه هره زوور
 عادیلی نادره وهش بۆ جانی دوزدان هاته وه
 (۲۴)

درهخت
 په حمه تی ئیزه د له گه ل هه ر قه طره باران
 هاته وه (۷)
 پوو به پووی طیفلی نه باتاتی چه مه ن، موشتاق
 وار
 دایه یی ئه بیری به هاری ئه شک پیزان هاته وه
 (۸)
 دهنگی صه د پهنگی کولنگ و قاز و سۆنه و
 بۆرچین (کولنگ نییه و قورنگ، یان قورینگ) ه
 سازوهش هه ر سوو له گوئی سه بزه و شه تاوان
 هاته وه (۹)
 سهیری گولشه ن که ن، له چیه ری گول
 شه وی ئوردی بیهیشت
 هه ر طه ره ف بۆ مه جلیسی بولبول، چراخان
 هاته وه (۱۰)
 سه بزه وه ک مه خمه ل له هه ر جا، فه رشه بۆ
 صه حنی چه مه ن
 مه وسیمی عه یش و طه ره ب بۆ مه یپه رستان
 هاته وه (۱۱)
 بۆ ده ماغم عه هدی گول ئه فسورده گی
 سه ردی نه ما
 تا له گولشه ندا به سه رما بۆیی په یحان
 هاته وه (۱۲)
 پپی وتم دوئ شه و له کونجی میحنه تا،
 واضیح، سرووش:
 وا چراغی دوودمانی ئه هلی بابان هاته وه (۱۳)
 چیه ری مه قصه د هوه یدا بوو له هه رجا
 صوبح وار
 موژده، ئه ی یه عقووی دل! یوسف به
 که نعان هاته وه (۱۴)
 ئاشکارا هه ر طه ره ف هوده ود له په روازا
 ده لئ:
 پوو به پووی مولکی سه با ته ختی سوله یمان
 هاته وه (۱۵)

- بئین به هم با دهنگی گریه‌ی مولحید و
خنده‌ی مورید
- بۆ نه‌مانی کوفر و ظولمهت، به‌دری ئیمان
هاته‌وه (٢٥)
- شه‌بنشینانی خه‌فت با ذرپه‌ئاسا بیینه ره‌قص
وا له بورجی ده‌وله‌تا خورشیدی په‌خشان
هاته‌وه (٢٦)
- چونکه دیهقان تۆکه‌ر و به‌گ چه‌رچییه و ئاغا
به‌قال
- بۆ نیظامی تۆکه‌ر و به‌ققال و دیهقان هاته‌وه
(٢٧)
- بچنه‌ سه‌ر سه‌نعاتی ئه‌وه‌ل، که‌فشدۆز و
پینه‌چی
- حاکمی مه‌رکه‌زنشاسی ئه‌هلی دیوان هاته‌وه
(٢٨)
- دیم له بابانا په‌عییهت ظالم و تۆکه‌ر فه‌قیر
مونه‌کیس بوو قه‌ضیه، وا بابی فه‌قیران
هاته‌وه (٢٩)
- شه‌قه‌وشین ئاماده بن بۆ کاسبی شوورانشین
پشتی له‌شکر، سه‌دری مه‌جلیس، میری
میران هاته‌وه (٣٠)
- گریه‌ کا، تا ده‌نگی ده‌ردی، با که‌ریم ئا‌غای
نه‌نی
- حاکمی مه‌عزولکه‌رده‌ی ئه‌و به‌ شادان هاته‌وه
(٣١)
- ته‌پلی بدپینتی، عه‌له‌م ون کا جه‌نابی کاک
ئه‌مین
- قابیلی به‌یداغ و ته‌پل و له‌شکر و سان هاته‌وه
(٣٢)
- خۆی به‌ په‌ت ئه‌مجا بتاسینتی، مودیری په‌ت
له‌مل!
- صاحیبه‌ی چه‌تر و لیوا و طوق و فه‌رمان
هاته‌وه (٣٣)
- خرس خو که‌هیایی ماچی بوو له‌ ده‌شتی
- شه‌هره‌زور
- پیی بلین: خۆی پاگرئ، وا شیر غه‌پران
هاته‌وه (٣٤)
- چونکه شیریه‌ی زاغی بوو، سه‌رکاری که‌هیا
مودده‌تی
- بۆ شکاری ئه‌و له‌سه‌ردا بازی ته‌پلان هاته‌وه
(٣٥)
- سه‌نگه‌ری عه‌دی عه‌زیز به‌گ که‌لکی که‌هیا
ناگرئ،
- صاحیبه‌ی شه‌مشیر و دیرع و خود و خه‌فتان
هاته‌وه (٣٦)
- په‌نگه‌ ئه‌مجا بیته (گا‌پان)، سه‌رحه‌دی مولکی
(سه‌نه)
- پموه‌شینیه‌ی مه‌عه‌که‌ی ده‌شتی (مه‌ریوان)
هاته‌وه (٣٧)
- که‌پپ و فه‌پپ با که‌م بکا (والی) به‌ فه‌وجی
(چیش که‌رؤ)!
- پووشته‌ندی له‌شکری وه‌ندات و جافان هاته‌وه
(٣٨)
- طایری ده‌وله‌ت (بحمد الله) به‌ ئه‌مری
شه‌هره‌زور
- موسته‌عیدد و خو‌په‌م و یازان و تازان هاته‌وه
(٣٩)
- که‌وته‌ ناو که‌فه‌ی که‌ره‌م، دووباره‌ خه‌رجی
شه‌هره‌زور
- طالیعی ده‌رویش و موفلیس بوو که‌ قانان
هاته‌وه (٤٠)
- من به‌ شه‌ک ده‌موت: نه‌جاتی که‌ی ده‌بی
پاشا له‌ پۆم (شه‌ک نییه و شک) ه
- دل و تی: (سالم) یه‌قینت بی، به‌ قورئان
هاته‌وه (٤١)
- ئه‌هلی دانش (حاته‌می به‌خشش) به‌ ئه‌بجه‌د
که‌ن حیساب
- با نه‌لین: کانی که‌ره‌م که‌ی بوو به‌ بابان

- هه موو ئه و ناو و وشانه (سئ جار) به کارهاتوون:
عههد، دل، کههیا، چهمن، ئه هلی، بابان،
یهک، حاکم، ئه مری، شاه.
- هه موو ئه و ناو و وشانه (چار جار)
به کارهاتوون:

مهه، گول، له شکر، سه رما، توکهر، مولکی،
شه هره زوور.

تیروهش، سازوهش، بهرق وهش - موشتاق
وار، صوبج وار، طیفل وار: (وار، وهش) پاشگرن،
واتای (وهکو، چون) یان ههیه.

- نه حل ئاسا، زه پرپه ئاسا.

- سه رما شکا، سه ردی نه ما، شاه، پادشا.

- ئه م وشانهش به پینووسی جیا تو مارکراون:

مهه، ماه، صهبا، سه با. به قال، به ققال.
شمشیر، شه مشیر.

- دهی، نه یسان، نه ورۆز، حووت، ئوردی
بهیشت.

به خویندنه وهی ئه و قه سیده و تیبینیانهی
سه ره وه، ئه وه پۆن ده بیته وه که شاعیرمان
فه رهنگی وشه و وینهی شیعری زۆر لاواز و
ناتهواوه!

- ئه و قه سیده درێژه له چاپه کهی (چاپخانهی
کوردستان) ی م. گیوی موکریانی چاپی دووه م،
سالی ١٩٧٢ نییه و تو مار نه کراوه.

- هه ر شیعریک پاش سه روای هه بیته پیی
ده لاین: مورپه دده ف، پاش سه روای ئه م قه سیدهیه
(هاتوه) یه.

- ئه م وشهیه (هاتوه) ئه و قه سیده (٤٢)
دێرپییهی کپ کردوه! ئاواز و هیزی له بهر
برپوه. به شداری وینهیهکی شیعری نه کردوه
و واتایهکی چیژ به خش و پر خه یالی پوج
ئاسوده که ره وهی تیدا نییه که له سالم و
شان و شه و که تی بوه شیتته وه! سالم شاعیریکی
زۆر گه ورهیه و ناوی ئه و زاته له دوا ی ناوی

کیشی قه سیده که: په مهلی هه شت ههنگاوی
مه حزووفه (فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلا-
فاعلن) ٢ ×

- وشهکانی سه روایان پیک هیئاوه:

نه یسان، ئه فغان، دهستان، زستان، (ئابان)،
(نالان)، غه زه لخوان، باران، پیزان، (شه تاوان)،
چراخان، (مه پیه رستان)، په یحان، بابان،
که نعان، سوله یمان، سولطان، ئیران، ئیران،
ئاسان، جان، نیشان، (پۆزه داران)، مه میدان،
(دوزدان)، ئیمان، په خشان، دیهقان، دیوان،
(فه قیران)، (میران)، (شادان)، سان، فه رمان،
(غه پران)، ته رلان، خه فتان، مه ریوان، (جافان)،
تازان، قانان، قورئان، بابان.

- به پێژه یهکی بئ تام ئه و وشانه کراون
به سه روا که به (+ ن) ی کو کۆتاییان دیت،
ئه مهش له یه کیککی وهک سالم ناوه شیتته وه،
چونکه ئه لف و نوونه کان په سه ن نین ئامرازن.
(وشه ی ناو که وانه کان).

- دهنگهکانی (+ ن) ی وشهکانی سه روای ئه و
قه سیدهیه پیکده هیتن. خهوش و عه بیهکانی:
(٢) جار وشه ی بابان هاتوه. (٢) جار وشه ی
ئیران هاتوه.

- وشهکان زۆر ساده و له سه ر زارن، سواون!

- هه موو ئه و ناو و وشانه (دووجار)
به کارهاتوون:

بولبول، وه کوو، با، نه ورۆز، به میثلی،
سوله یمان، باغ، چراغ، صه با، شکوفه، طیفل،
یهک، شه ب، پوو به پوو، سه بزه، گولشه ن،
چیهره، شه و، وهک، قوسطه نطین، پشت،
صه در، پۆم، ئیران، شیر، ده ولته، شه مشیر،
طه ره ف، عید، دیهقان، به قال، فه قیر، ته پل،
پهت، ده شت، خو پرپه م، نه جاتی، که ره م.

حه زره تی (نالی) یه وه دئ. بۆ وشه و دپه کانی
(۴) هندی خۆیان له سهر بنووسری هیشتا هر
که مه! قسه کردن له سهر نه و قه سیده دریزه،
نووسینیکی زۆر و وهختیکی باشی دهوئ، ئیمه
چهند نمونه یه کمان وه رگرتوه:

۱- دهی مانگی یه که می زستان، به فرانبار
و دهوری گول، هاتنی مانگی نیسان. درز و
بۆشایی کاته کانی پیوه دیاره.

۲- نه فراسیاب، به میثلی پووری دهستان، بۆ
بادی نه ورۆزی هاته وه.

۳- سوله یمانی صهبا بۆ دیوی زستان
هاته وه. له شکر، واته: یه کجار زۆر. له شکر
گول، دیوی زستان. ویکچوونه کان زۆر ناقولان.

۴- خوڤه می نه وقاتی حوت.

۶- بیخود و ره ققاص و سه رمه ست و غه زه لخوان
هاته وه، وشه ی لابه لا پیکه وه پیزکراون.

۱۱- بۆ مه پیه رستان هاته وه.

۱۴- موژده نه یه عقوب، یوسف به که نعان
هاته وه، ناشکرایه هه زه تی یوسف که پویشت
وه فاتیسی کرد و نه گه پاره که نعان و نه هاته وه.

۱۸- ناسه فی ثانی مه بهستی عه بدوللا پاشایه!

۲۲- عیدی پۆزه داران هاته وه.

۲۴- بۆ جانی دوزدان هاته وه.

۲۵- گریه یی مولحید، خنده یی مورید. بۆ
نه مانی کوفر و ظولمهت، به دری ئیمان هاته وه.

۲۷- بۆ نیظامی تۆکر و به ققال و دیهقان
هاته وه.

۲۹- بابی فه قیران هاته وه.

۴۱- دل وتی: (سالم) یه قینت بی، به قورئان
هاته وه.

ده توانرا چهندان لاپه ره ی له سهر بنووسم
به زیادم زانی!

- من وای ده بینم، شاعیره گه وه کانی خۆمان:
نالی و سالم و کوردی و... تاد، خۆیان سانسۆر

و چاودیری بلاوکردنه وه ی غه زه ل و قه سیده کانیان
بووینه! به ده یان به ره م و شیعیان سووتاندوه،
یان دراندوه، له بهر نه وه ی شیای بۆلاوکردنه وه
نه بوونه و ئاستیکی به رزیان نه بووه.

نه و شاعیره به په سم و وینه و بچی سالم
ماسکی به ستوه و دادیشی نادا! سالم و نه و
جۆره وشه و ته عبیرانه و نه و که سایه تییه ش که
بۆی نووسراوه، وه کوو ده لاین: کوچا مه رحه با!
هر له و گۆقاره خۆشه ویسته و (ژماره ۲۶۰ ی

۲۰۱۹) نووسینیکم له سهر نه م دیوانه ی سالم
بلاوکرده وه، به کورتی باس و ئیشاره یه کی
تیدایه: (ل ۸۳۰ نه و قه سیده یه ی بۆ عه بدوللا
پاشای بابان نووسراوه: نه وه ی له سهر چاوه کان
هاتوه نه م کابرایه هی نه وه ی نه بووه سالم
(۴۲) دپه ی بۆ بنووسئ و نه و گرنگیه ی
پئ بدا. هاتنه وه که شی دیاره بۆ کاریکی زۆر
ساده ی نه و کاته بووه (نه ویش نه گه ر پاست
بی!) نه م هه ویره ئاویکی زۆری دهوئ، بۆ نه م
جاره با نه وه نده به س بیست).

* * *

له بهرگی دووه می دیوانی (کوردی) دا هاتوه:
له جیگه ی (شیر کرۆژان) و دلیرانی (به به) ی
دوینئ

(شوغال) سه رداره، نه م ما (گورگ) به دوو
گوئیدا نه لوورینئ

له شایی (داکی عه بلان) دایه، بی (ماره) یه
(بووک) نه ییه ن

له بۆ (سوئتان). (عه بلان) پئ خه سوو،
بووکی نه پازینئ

مه لا (زوپناژن) و شیخیش (دههۆل کوت)
فه قتییه (هه لپه پکی)

(پویای) ی سه رچۆپی کیش، ده سه روکی کلکی
هه لده سوورینئ.

چ پیاو ماقوولی (ئه صناف) و چ ده مپاست و

چ ئەشرفان
 لە کووچە (غوربەتا) و ئیل و (پەنابردە)،
 دەنالتینئ. خەلاتی (پۆم)، ولاتی چۆل و وێرانە، لە
 (بابان)دا لە (کاول) دانەبێ (ناشیان)ی کوندە، لالە،
 ناخوینئ
 لە (شایی) بەس بلئ، یاران ئەبێ دەرفەت
 بە دەس بێنن
 هەتاگو، ئەم: (جەنازە ی گوردی کوردە)،
 چاوی هەلبێتئ
 مەلئین (هیجری)، لە (زید)، (کوردی)یە،
 بیللا لە حەشریشا
 (بە کوردی)، (کوردی)، دەعوای حەقی
 کوردە و هەر ئەیسینئ ۲۵۱
 بۆ ئەم جارە وەکۆ سەرچاوە و پالپشتیک بۆ
 ئەو پاپەیی هەمانە، زانیارییەکی مامۆستا مەلا
 عەبدولکەریمی مودەرپیس و لە زمانی مامۆستا
 محەمەد مستەفا (حەمە بۆر) دەهینینەو و
 دەلئ: (عەبلان سووک کراوەی ناوی عەبدوللایە
 کە مەبەست لە خودی عەبدوللایە پاشایە).
 لە سالی (۱۹۶۲) ئەم پاستییەم بە دەمی لە
 مامۆستا وەرگرت و فرمووی: (دەبا داستانی
 ئەم (دایکی عەبلان)ەت بۆ پوون بکەمەو بەم
 جۆرە یە کە:
 (عەبدوللای پاشای بابان) فرمانرەواییە کە
 (بابان)ی پووخاند، چەندان پۆز لە شاری
 (سولەیمانی)دا کردبوویە شایی و بەزم و
 هەلپەپکئ و ئاھەنگی خۆشی گێرپان لە لایەن
 سوپاکە ی خۆی و عوسمانییەو. (حەتمەن لە
 خۆشیان نوقل و شیرینیشیان بەخشیتەو)، لە
 سەر ئەو خەلکی (سولەیمانی) بەو بەزم و
 پەزەمیان گوتوو ئەمە (شایی دایکی عەبلان)
 و هەندیکێ تر وتووینە (دایکی عەبلان کورپی

بوو) کە مەبەست لە عەبدوللای پاشا بوو.
 (شایی دایکی عەبلان)ەو (دایکی عەبلان کورپی
 بوو) بوون بە دوو (پەندی پیشینان).
 سەرچاوەکان باس لەوەش دەکەن ئەو کابرایە
 (عەبدوللای پاشا)یە، کون بە کون بە دوا
 دیوان و دەسنووسەکانی (مەختووتە)کانی هەر
 دوو شاعیر سالم و کوردی گەراوە و بە دەستیان
 بیتی و بیانسووتینی و لەناویان بیا (*):
 خالی هەرە گرنگ و کۆتایی: هەردوو شیعەر
 دوا ی نسکۆ و داگیرکردنی شاری سلێمانی
 نووسراون، ناکرئ و ئەو هەموو جیاوازییانە لە
 بیر و بۆچوون، کوردایەتی و مەردایەتی سالم و
 کوردی هەبیت و بەو زەقییە لە شیعەرەکانیان
 پەنگ بداتەو.

نازانم! ئەم نووسەرە بە پێزانە چون ئاگاداری
 زانیارییەکانی یەکتەر نەبووینە و ئەم سەرچاوە
 گرنگانەیان نەبینیوە! قەناعەت ناکەم سالم
 ئەوەندە خۆش باوەر و بئ ئاگا بووبیت، یان
 ئاگاداری بەرانبەر و دەورویەری خۆی نەبیت و
 نەزانی چی هەیە و چی نییە. هیوادارم گیانی
 (سالم)م ئاسوودە کردبیت و هەلە یەکی زەقیشم
 پاست کردبیتەو.

سەرچاوەکان:

- سالم (دیوان)، بەرگی دوو، ساغکردنەو و
 لیکدانەوی مەلا عەبدولکەریمی مودەرپیس، فاتیح
 عەبدولکەریم، محەمەدی مەلا کەریم، ئامادەکردن
 سدیق سالیج، بنکە ی ژین، ۲۰۱۵.
 - کوردی (دیوان)، لیکۆلینەوی محەمەد مستەفا
 (حەمە بۆر)، بەرگی دوو، چاپی یەکەم،
 بلاوکراوە ی ئاراس، (۹۴۸)، هەولێر، ۲۰۱۰.
 (*) کوردی (دیوان)، لیکۆلینەوی محەمەد
 مستەفا (حەمە بۆر)، بەرگی یەکەم، چاپی یەکەم،
 بلاوکراوە ی ئاراس، (۹۴۸)، هەولێر، ۲۰۱۰، ل ۶۰۷.